

Itt a szépséget nézzük

1940-ben született Pá-pán. Író. Részlet a szerző azonos című regényéből, amely a karácsonyi könyvvásárra jelent meg.

Októberben az üzemünk dolgozói munkásgyűlést hirdettek. Szabadnapos voltam, de miért ne mentem volna be? Az egyik szónok — meglepetésemre — a Petőfi laktanya ismerős, fiatal tisztje volt, nagyon szépen beszélt.

Polgártársak, így kezdte! Helyzetünk válságosra fordult. Amire végtelen türelemmel vártunk, nem következett be! Az előregedett társadalmat nem söpörte el egy tisztító vihar, helyette hazug jelszavak jöttek népuralomról, fejlődésről, változásról.

A csarnok visszhangzott a szónok kiáltásától, mikrofon se volt a kezében, mégis, mintha sok-sok erősítőn keresztül jött volna a hangja.

Pedig buzgott bennünk az őszinte jóakarati!

Ezt nem ő, az első sorból kiáltotta be Szűcs bácsi, aki egyenesen a raktárból jött elő, kezében váltoállító vas volt.

Minden becsületes ember elvárta, hogy az új társadalom sokkal különb legyen a réginél! Ne legyenek lélektelen vezetők, kiskirályok, rettegő parasztok, munkások, barlangjaikba visszahúzódó értelmiségiek! — ezt újra a szónok mondta.

A csarnokban mindenki állt, a levegőben lebegett a finom vas és olajszag, s a légy zümmögését is meg lehetett hallani.

A teremtő kedvet, a jóakaratot törte meg a sok bűnös intézkedés, folytatta egy másik szónok, fiatalabb az előzőnél, alig idősebb, mint én. S így, az ártatlanok meghurcolása erkölcsi érzékében sértett meg mindenkit, s az is, hogy olyan emberek bitorolták a hatalmat, akik nem ismernek se embert, se hazát, se szülőt, se testvért, csak bűnös politikai szenvedély vezérli őket.

Milos Aranka, a kocsimosónk, vízhatlan kötényében, feltűrt új ruhában, vékony hangon, mint amikor a szerelvénny befordul a remizbe, feljajdult.

Mennyi kárba veszett energia! Mennyi elhervadt remény!

Ezen egy kicsit megilletődött mindenki — lehet, hogy Aranka hangján, lehet, az elhervadt reményen, vagy mind a kettőn. Én meg csak álltam, igaz, nem véletlenül csöppentem bele ebbe a gyűlésbe, mégis másra számítottam, olyan lesz, mint a többi, azt hittem. De tetszett a beszéd, eszem ágában sem volt elmenni.

A várt változások helyett olyan évek jöttek, mondta az idősebb szónok, amikor rettegésben élt párttag és párton kívüli. A vezetők lezüllesztették a gazdaságot, és ránk kényszerítettek egy testünk-től-lelkünk-től idegen rendszert.

Úgy van, kiáltotta megint Szűcs bácsi.

A harmadik vendég röviden beszélt, inkább csak annyit akart elmondani: ez egy szégyenletes korszak, egy néptől idegen bűn-szövetkezet.

A hangárban erre ijedt csend lett, sokan a szakszervezetisre néztek, a szakszervezetis Jónás kamerádra, akiről mindenki tudta, hogy a hierarchia alacsony fokán, de mégis csak egy csapszeg, vagy anyacsavar, vagy egyszerűen csak olajos törlőrongy ebben a bűn-micsodában.

Nagyon hosszú volt a csend, csaknem csörömpölt, mint egy kettétörött üvegtál, ám ekkor csilingelve befutott a remizbe egy hatvanhármás, és kiszállt belőle a legfiatalabb villamosvezető, a tizennyolc éves Tóth Gabi.

Az ifjúság a változás lelke, mondta az egyik szónok, majd amikor meglátta a hatvanhármás kalauzát, Gombos Ilonkát, akinek nagy, kövér fenéke ringott, miközben rázogatta a zsibbadt lábát, gyorsan elhallgatott.

Az ifjúság lelke, Tóth Gabi, kezében a táskájával csodálkozva körülnézett, de ekkor az idegenek, a szónokok vagy micsodák éppen indultak kifelé. Ment utánuk a zsongás, és a sok ember, akiket felbolydított a szónokok szövege, csak mentek, mintegy házigazdaként, követve a lelkükből kiáradó indulatot. Elment a négy férfi előttem is, kettő közülük politikai tiszt volt a Petőfi laktanyában, a lakásukat édesapám parkettázta.

Amint kiléptek az ajtón, mindenki izgatottan beszélni kezdett, a csarnok zsibongott, a legtöbbször ez a szó hangzott el, forradalom.

Végül Jónás kamerád kiszaladt a színpadszerű emelvényre, és azt kiabálta: Ne dőljünk be a népbolondítóknak! A munkásnak nem a szó, hanem az ököl a fegyvere!

Ekkor megszólalt a közeli templomban a hat órás harangszó. Amikor véget ért, újból felbolydult a hangár. Elég volt! Elég! Ilyen kiáltások hallatszottak. Nem tanulták még meg, hogy a nép ellen nem lehet politizálni? Nem tudják, hogy a népakarat legyőzhetetlen?

Tapsoltunk, másnap délutánra új munkásgyűlést hívtunk össze, azután szétoszlottunk.

Másnap a papa se dolgozott, én se, az öcsém se ment iskolába, otthon voltunk valamennyien, és igen jól éreztük magunkat. Én segítettem bevásárolni és főzni, közben nagyokat vitatkoztunk a mamával, míg egyik nap — mondom, így csöppen bele az ember gyereke a történelembe —, lenn maradtam én is a Széna téren, a felkelőkkel, hogy segítsék, egyelőre főzni, napi egyszeri meleg ételt.

Két nagy szatyorral mentünk a mamával, hogy krumplit és kelkáposztát vegyünk a Fény utcai piacon, mást úgy se vettünk volna, és amikor már végeztünk a bevásárlással, odajött egy régi

kollégám, kalauz volt korábban, és azt mondta, Erzsi, maradj itt, köztünk a helyed! Erzsi, ne menj haza, gyere velünk!

Jó, mondtam, és a szegény mamának egyedül kellett haza vinnie a két nagy szatyrot, ráadásul gyalog. Egy napig dolgoztam a konyhán, paprikáskrumplit főztünk, gulyáslevest, de mert nem fűlött a fogam a krumplitisztításhoz, kértem, adjanak más munkát.

Kaptam egy dobtáras géppisztolyt, ettől a megjelenésem olyan lett, mint az igazi harcosoknak, és a vezetőnk — bajszos, ötven év körüli bácsi, igen nagy népszerűségnek örvendett — azt mondta, hogy nekem, meg tíz-tizenkét társamnak, akik nagyjából velem egykorúak, az lesz a dolgunk, hogy elmegyünk a volt államvédelmisekhez, kormányőrökhöz és magas beosztású funkcionáriusokhoz, behozzuk őket a rendőrségre, a fegyvereiket pedig elkobozzuk.

Megjegyzem, időközben győzött a forradalom, és nekünk azért kellett begyűjteni az egykori karhatalmistákat, hogy ne szervekedhessenek az új rend ellen, és azért is, hogy megvédjük őket a népharagtól, vagyis elejét vegyük az önbíráskodásnak.

Vagy harminc embert gyűjtöttünk be öt-hat nap alatt. Eleinte villamoskalauz egyenruhában voltam, később kaptam katonaruhát. Én nem féltém, mert nem ismertem a félelmet, és okom sem volt rá. Akit elő kellett állítanunk, többnyire első felszólításra jött velünk, majdhogynem készségesen, egyszer-egyszer fordult elő, hogy a társaimnak erőszakkal kellett kivonszolni a volt kormányőrt vagy katonát a lakásából.

A nap rendszerint azzal kezdődött, hogy János bácsitól egy papíron megkaptuk az illető nevét, címét, rendfokozatát, és teherautóval kimentünk érte. Magam sem tudom, miért, egyszer csak én lettem a parancsnok. Miért fogadtak el? Nem emlékszem rá. Elég határozott voltam mindig, sőt, a mamám szerint egy kicsit túlságosan is, szóval született vezéregyéniség, és mint villamoskalauz sok embert ismertem — olyan volt a városnak ez a része akkor, mint egy nagy falu — és engem is sokan ismertek.

A negyedik napon a parancsnokunk felkért, hogy tartóztassuk le Hajász Géza politikust, mert szervekedik a forradalom ellen. Nem akármilyen feladat volt, mert Hajász nemcsak a régi, hanem a mostani, forradalmi kormánynak is tagja volt, valamilyen miniszter — nyilván így akart időt nyerni —, de közben szervekedett a forradalom ellen, feltehetően volt karhatalmistákat és kormányfőket is rejtegetett a lakásán.

Te lány vagy, mondták nekem a társaim, mégis más, ha egy tizenkilenc éves lány megy oda, mintha egy férfi.

Ezt én megértettem, otthon egyébként is sokat hallottam emlegetni Hajász nevét, papa azt mondta, ez az ember elárulta a munkásságot, és többet ártott neki, mint valamennyi ellensége együttvéve.

Október huszonkilencedike vagy harmincadika volt, akkor már katonaruhát viseltem, csizmát, a nyakamban géppisztoly volt. Odamentünk egy teherautóval a megadott címre, a szép, budai villához, becsöngettünk. Egy asszony nyitott ajtót, mintha már láttam volna valahol, az utcabeliek pedig a kerítések mögött leselkedtek, de ezt már megszoktuk.

Mondtam, hogy név szerint kít keresünk, továbbá rajta kívül a rádió adóvevőt, az elrejtett fegyvereket és a karhatalmistákat. Ha Hajász elővesz egy géppisztolyt és rámfogja, vagy védekezik, vagy ellenáll, bármilyen megtörténhetett volna, de nem tette. Meghunyáskodva, szó nélkül követett bennünket.

Hízeleghetnék magamnak azzal, hogy a határozott fellépésem miatt lett ez a nagyhangú szónok, ez a tömegszuggerátor ilyen alázatos, kicsi senki, de nem így van. Ő már olyan tapasztalt politikus, olyan ravasz róka volt, hogy egyetlen pillanat alatt felmérte: mikor kell keresztbe feküdni az úton, mikor lőni, mikor szónokolni és mikor meghunyáskodni.

Beültettük a teherautóba, az első ülésre, miközben mi a platóra szálltunk, és bekísértük a parancsnokságra. Áadtuk, ott hagytuk. A fiúk egy darabig még mondogatták, ezt jól csináltad Erzsi, és többet nem beszéltünk róla.

Délben nagy izgalom kerítette hatalmába az embereket: a rádióban megszólaltak a harangok. Lélegzetviasszafojtva hallgatták, volt aki sírva fakadt, ujjongtak az emberek, és mindenki erről beszélt. Hogy tizenkét év után ismét felhangzott a déli harangszó! Nekünk nincs rádiónk, így nem tudom, a harangzúgás miért olyan fontos, de az emberek egymást ölelgették az utcán, és mindenki arról beszélt, hogy vonulnak kifelé az országból a megszálló katonák; nincs többet kamerád, visszakerül a katonák sapkájára a régi címer, és hamarosan új ruhát is kapnak.

Ezen fellelkesülve amikor a Széna téren egyik kalauztársammal összehálokoltam, és a sapkáján megláttam az ötágú csillagot, miért hordod még mindig, kérdeztem tőle, és leszedtem.

Így áll a bál. Az embereknek fénylik az arca, mintha minden pillanatban okuk volna az öröme, és mindenki üzenget mindenkinek. Az angyalföldiek üdvözlésüket küldik a bányászoknak, amiért hozzákezdtek a szénfejtéshez, a filmgyár üzen a fővárosiaknak, hogy a híradó moziban holnaptól játsszák a harcokról készült filmeket, a külföld üzen, hogy büszke ránk, magyarokra, a katonai akadémia üzen, hogy „a néppel tűzön vízen át”, az országos meteorológiai intézet üzen, hogy a dolgozók foglalják el munkahelyeiket, és Marton anyuka üzen a fiának, Sándornak, ha nem megy haza, belehal a szomorúságba.

Néha nevetnem kell, néha meg sírnom, néha meg olyan érzés fog el, hogy az egyszerre sírás és nevetés.

Ma például halottak napja van. Amikor végigmentünk az utcákon és a tereken — a halottak nagy részét az utcán hantolták el

—, a látványtól mindenkinek elment a szava. Azt mondják, több ezer a halott. Sok sírt kisgyerekek álltak körül, gyertyát gyújtottak, de olyan is volt, amelyik mellett senki sem állt. Láttunk egy kereszt alakú fejfát, egyszerűen csak a földbe volt szúrva, ezt írták rá „bosszút állunk érted”.

Meskó Laci, aki a csoportunk legfiatalabb tagja, tizenhét éves, azt mondja, engem akar feleségül venni. Majd ha megnősz és akkora leszel, mint én, mondtam. A többiek kérésére egymás mellé álltunk, nemcsak idősebb vagyok nála, hanem fél fejjel magasabb is.

Ilyen egy forradalom. Most már nagyon ünneplős a hangulat, bíznak és örülnek az emberek. Mamám azt mondja, néha azért menjek haza tiszta fehérneműt venni és mosakodni, azt egy forradalomban is kell.

Ma teherautóval végigvonultunk az utcákon, az emberek az ablakokban álltak, integettek, kiabáltak és kendőket lengettek. Egy díszes, kertes házban valami gyűlés lehetett, sok ember állt kinn, és amikor megláttak bennünket, kiáltozni kezdtek.

— Ti világtörténelmet írtatok a véretekkel! Felfordítottátok a világot és győztetek!

Az erkélyre kijött egy kopasz, igen öreg ember, reszketett, mint aki össze akar roskadni, majd váratlanul, fűgén fölegyenesedett.

— Egy összetört aggastyán szól hozzátok, aki zokogni szeretne! — Olyan volt a hangja, mint egy színésznek, lehet színész is volt, hiszen színészházak is vannak erre felé, azután azt mondta, hogy: zokogva szeretné forró szívetekre hajtani elfáradt fejét!

Visszaváltozott újra aggastyánná, ráborult az erkélyre és rázkódott a sírástól.

Emberek álltak mögötte, újabb kezek emelkedtek fel, és ilyeneket kiáltoztak „népfenség”, meg mindenféle marhaságot, azután hogy „az angyalok szövetségesei vagytok”, valaki meg letérdelt, széttárta a kezét, és az kiáltotta, „ti szent suhancok”.

Írók és színészek, mondta Lacika, én, hülye tyúk meg, a helyett, hogy jól megnéztem volna őket, még sose láttam ilyen közletről se író, se színészt, csak nevettem. Rámjött a nevetés, és akkor is nevettem, amikor egyik társam kezembe nyomott egy zászlót, a zászló lobogott, a hajunk lobogott, a fiúk integettek, és ettől még jobban sírtak és kiáltoztak a lentiek.

— Nagy idők! Nagyon nagy idők! — Ez volt az utolsó mondat, amit hallottam ettől a furcsa társaságtól, azután egy mondatfoszlányt, a vége az volt, hogy — Mariann —. Valamilyen Mariann. Az egyik fiú, aki főiskolás, elmagyarázta, hogy Marianne a francia forradalom jelképe, fiatal lány, és nemzeti színű zászlóval a kezében ábrázolják. Ez volnék én?